

УДК 330.8:330.133.1
JEL B10, B20, B24, B30, B41

Т. П. Яхно

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин Львівського торговельно-економічного університету, м. Львів
e-mail: tetis74@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8683-3315>

Л. М. Шимановська-Діанич

доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава
e-mail: ludad5846@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6499-0953>

ТЕОРІЇ ДОБРОБУТУ ЯК ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДҐРУНТЯ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ СУЧАСНОГО СПОЖИВЧОГО РИНКУ

У статті зосереджено увагу на розгляді теорій добробуту, як теоретичного підґрунтя для визначення сутності сучасного споживчого ринку. Це зумовлено тим, що у наукових дослідженнях останніх десятиліть проблема історизму економіки, зокрема ринку, розглядається у контексті співвідношення індустріальної та постіндустріальної епох, але враховуючи те, що ринок (як і капіталізм) – це родова ознака передусім індустріальної цивілізації, доведено що жодна з наявних суспільних теорій не придатна для пояснення нових постцивілізаційних відносин, які утверджуються, адже наука про постіндустріальне суспільство лише зароджується. Споживання і добробут – два тісно пов'язані між собою соціально-економічні явища, а розвиток споживчого ринку є найважливішим чинником добробуту як індивідууму так і суспільства. У свою чергу, теорії добробуту стосуються вивчення методів організації господарської діяльності, спрямованих на максимізацію багатства, яке виступає необхідною умовою розвитку як окремої соціально-економічної системи так і суспільства в цілому. Отже, метою даної статті є дослідження теорій добробуту та визначення їх внеску у формування сутності сучасного споживчого ринку.

Ключові слова: добробут, споживання, споживчий ринок, теорії, постматеріальні потреби.

Yakhno T., Shymanovska-Dianyach L. THEORIES OF WELFARE AS A THEORETICAL BASIS FOR DETERMINING THE ESSENCE OF THE MODERN CONSUMER MARKET

The article focuses on the consideration of theories of welfare, as a theoretical basis for determining the essence of the modern consumer market. This is due to the fact that in the scientific researches of the last decades the problem of the historicism of the economy, in particular the market, is considered in the context of the correlation between the industrial and post-industrial epochs, but given that the market (like capitalism) is a tribal sign of industrial civilization in the first place, it is proved that none of the available social theories is suitable for explaining the new post-civilizational relations, it is argued that the science of a post-industrial society is only beginning, and consumption and welfare are two essentially related socio-economic phenomena. According to this, the development of the consumer market is the most important factor in the welfare of both individuals and society. In turn, the welfare theory relating to the study of methods of organizing economic activity, aimed at maximizing wealth, which is a necessary condition for the development of both a separate socio-economic system and society as a whole. The purpose of this article is to study the welfare theories and determine their contribution to the formation of the essence of the modern consumer market. It is proved that the process of forming theories that tried to reveal the essence of well-being, to reveal the mechanism of its creation, occurred within and under the influence of a certain socio-philosophical position that accompanied specific socio-economic conditions of social development. In addition, it was found that at the present stage of economic development, society is moving from the desire to acquire material goods in order to satisfy material needs to the desire for self-expression. This indicates that the needs of modern man are constantly expanding. Now there is a transition from the need to meet the physiological needs for aesthetic and spiritual, which indicates changes in the system of values of society. The transition from permanent to higher needs testifies to the transformation of the consciousness of society members, requires the development of a new approach to the study of processes and phenomena, in particular economic ones, because the traditional scientific approach can not explain the laws of the development of intellectual society. Analysis of the opinions and statements of scientists, leading economists, philosophers showed that despite the popularity of welfare theories, they require improvement and further development.

Keywords: well-being, consumption, consumer market, theories, post-material needs.

Постановка проблеми. Як свідчать результати аналізу низки наукових публікацій різні течії та школи економічної науки розставляють різні акценти у питанні, що стосується визначення сутності споживчого ринку та його ролі у соціально-

економічному розвитку будь-яких систем. Пояснення тут, як зазначає відомий український науковець А. С. Гальчинський подвійне: з одного боку, будь-яка теорія стикається із занадто великим (по суті – безмежним) обсягом матеріалу, що виходить за межі

окремих теоретичних понять (узагальнень); з іншого боку, в кожному випадку предмет дослідження розглядається у різних ракурсах. Така ситуація не звучує, а навпаки – збагачує інформативну функцію економічної теорії, її конструктивний потенціал [4].

Крім того, варто зазначити, що нині людство, вперше за свою історію, фактично вирішило проблему технологічних можливостей матеріального забезпечення своїх потреб, а співвідношення чинників виробництва змінюється на користь соціальних чинників. Домінантного значення набувають постматеріальні потреби. На якісно новий ступінь пізнання підноситься і наука про навколишній світ. Без претензій у поступках теології сприймаються наукові концепції щодо органічного поєднання об'єктивного і суб'єктивного, матеріального й ідеального. Системна цілісність світу осмислюється крізь призму саме такого поєднання. Все це створює передумови для нового витка переосмислень і місця людини в цивілізаційному, в тому числі й економічному, процесі, дотримуючись, при цьому, еволюційної логіки, що ґрунтується на взаємозалежності: розвиток людини – розвиток суспільства – розвиток економіки, а не на зворотній взаємозалежності, якої дотримується ортодоксальна наука. Проте, варто погодитись з тим, що класика в науці не вмирає. Для того щоб зрозуміти специфіку нашого часу, йдеться в книжці «Кінець знайомого світу. Соціологія XXI століття» одного із найвпливовіших соціологів сучасності, американського вченого І. Валлерстайна, необхідно стати на плечі титанів XIX ст. і роздивитися нові перспективи, якщо, звичайно, нам не забракне інтелекту для цього [3].

Враховуючи все вищезначене, і ґрунтуючись на тому, що у наукових дослідженнях останніх десятиліть проблема історизму економіки, зокрема ринку, розглядається у контексті співвідношення індустріальної та постіндустріальної епох, та враховуючи те, що ринок (як і капіталізм) – це родова ознака передусім індустріальної цивілізації, ми дійшли висновку, що жодна з наявних суспільних теорій не придатна для пояснення нових постцивілізаційних відносин, які утворюються, адже наука про постіндустріальне суспільство лише зароджується. Проте, дотримуючись головного методологічного постулату бачення еволюційного процесу, який зазначає, що світ змінюється, коли змінюємося ми самі, коли змінюється людина, а не навпаки, людина змінюється відповідно до змін суспільного середовища, у якому відбувається її життєдіяльність [3, с. 306], у цій статті ми зосередимо увагу на розгляді теорій добробуту, як теоретичного підґрунтя для визначення сутності сучасного споживчого ринку.

Аналіз останніх досліджень. Безумовно, потрібно відзначити, що основи теорій добробуту та споживання були закладені в працях Авіценни, А. Сен-Сімона, Ш. Фур'є, Р. Оуена, К. Маркса, Ф. Енгельса, В. Леніна, Арістотеля, А. Сміта, Д. Рікардо, У. Джевонса, К. Менгера, Ф. фон Візера, В. Парето, Л.

Вальрас, Е. Бароне, Н. Калдор, Дж. Р. Хікса, А. Пігу, Г. Мюрдаль, Дж. Гелбрейта і набули подальшого розвитку. Зокрема, серед українських науковців варто відзначити праці Васиної А.Ю., Власової Т.Р., Глубіш Л.Я., Дрожниць С. А., Євтушевської О.В., Желюк Т.Л., Мандибури В.О., Мельник А.Ф., Мельниченко О. А та інших.

Мета дослідження. Проте, такий вибір теми дослідження пояснюється, ще й тим, що споживання і добробут – два тісно пов'язані між собою соціально-економічні явища, а розвиток споживчого ринку є найважливішим чинником добробуту як індивідууму так і суспільства. У свою чергу, теорії добробуту стосуються вивчення методів організації господарської діяльності, спрямованих на максимізацію багатства, яке виступає необхідною умовою розвитку як окремої соціально-економічної системи так і суспільства в цілому. Саме тому, метою даної статті є дослідження теорій добробуту та визначення їх внеску у формування сутності сучасного споживчого ринку

Отже, розпочинаючи дане дослідження варто зазначити, що поняття «добробут», яке характеризує досить складний прояв соціально-економічної реальності та явище суспільного розвитку і життєдіяльності, відоме з моменту появи перших державних установ і зародження різних форм участі держави в господарській діяльності. Проте, варто зазначити, що процес формування теорій, які намагалися розкрити сутність добробуту, виявити механізм його створення, відбувався в межах і під впливом певної соціально-філософської позиції, яка супроводжувала конкретні соціально-економічні умови суспільного розвитку.

Основні результати дослідження. Так, починаючи з праць мислителів Стародавнього світу, в яких економічні міркування щодо добробуту суспільства «зливалися з їх загальною філософією держави і суспільства» [19, с. 65.] і перепліталися з загальними міркуваннями щодо основ етики і політики, філософські принципи формування добробуту знаходили своє відображення в подальших теоріях – від утилітаризму І. Бентама до «завіси незнання» Дж. Роулза. Тому, провівши дослідження еволюції економічних теорій добробуту, ми дійшли висновку, що можна умовно виділити три напрями, які характеризуються різноманітністю поглядів на розуміння сутності добробуту, джерел і умов його формування та зростання, зокрема ринку, а також ролі держави в цих процесах: соціалістичний, ліберальний і теорія «держави загального добробуту» (рис. 1).

Отже, підводячи попередні підсумки, можна зазначити, що економісти класичної школи розглядали добробут населення переважно як процес створення багатства, складовими якого є продукти необхідні для життєдіяльності, а також капітал, який використовується під час їх виробництва і складається з усього того, що необхідно для приведення в рух праці.

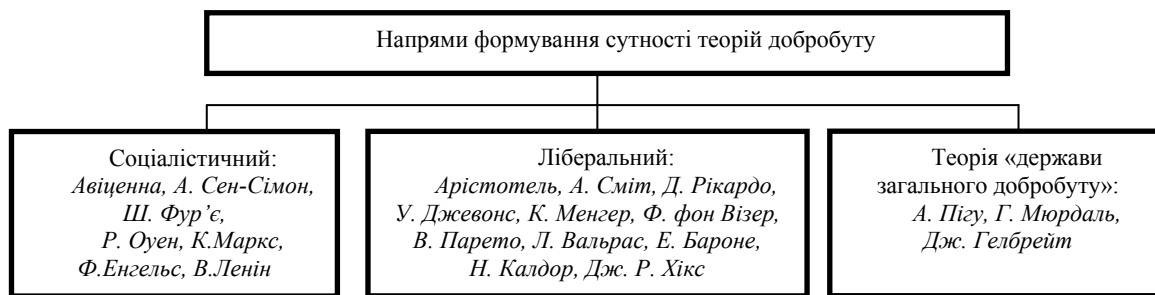

Рис. 1.1. Напрями формування сутності теорій добробуту [узагальнено авторами на основі 2, 3, 17, 18, 21]

Якщо класична школа головним чином розглядала добробут суспільства в цілому (суспільний, загальний добробут або загальне благополуччя), то маржиналізм (У. Девонс, К. Менгер, Ф. фон Візер, В. Парето, Л. Вальрас та ін.) досліджував індивідуальний добробут за допомогою граничних економічних величин. У маржинальній теорії добробуту отримав розвиток суб'єктивний підхід, основу якого становила філософія утилітаризму. Відповідно, через порівняння приростів доходу і витрат в неокласиці до нині пояснюється поведінка суб'єктів ринку (споживача та виробника)

Початок «нової» теорії добробуту пов'язаний з ім'ям В. Парето, який, як спосіб виявлення індивідуальних користностей, запропонував шкалу переваг, тобто ранжування благ індивідом за ступенем переваги. При такому підході важливішим є сукупне задоволення, яке отримує від придбаних благ людина, ніж можливі кількісні зміни в ступені його задоволення (приріст граничної користності).

Значно глибшими є погляди А. Сена, який, наголошуючи на всебічному розширенні можливостей людської особистості, погодженні проблем економіки добробуту з етичними принципами, поняттями свободи, прав, загальної взаємозалежності та визнанні множинності етично важливих тверджень, уважав, що в майбутньому теорія добробуту повинна відступити від «всезагальної стратегії визначення людського розвитку тільки у термінах задоволення потреб» [18]. Основною проблемою теорії добробуту в умовах ринку, на думку А. Сена, стала проблема вибору альтернативних суспільних можливостей, тому розроблена ним «Теорія суспільного вибору» пояснює, як суспільний інтерес відображає інтереси його членів [17.]. В якості антипода цієї теорії А. Сен розглядав «Теорему неможливості» К. Ерроу, бо її суттю є неможливість раціонального узгодження інтересів. Він вважав її надто песимістичною, оскільки будь-який суспільний вибір не може бути одночасно і раціональним, і демократичним [2, с. 23.]. Таким чином, на початку ХХ ст. економічна теорія добробуту поступово трансформувалася в теорію суспільного вибору, в межах якої здійснюється позитивний аналіз того, як складаються й реалізуються різні суспільні переваги.

Отже, довгий час проблема добробуту розглядалася у двох основних аспектах – історичного наповнення поняття індивідуального добробуту та дослідження механізмів реалізації добробуту. При цьому, ці обидва аспекти охоплювали полем свого дослідження процесу, що відбуваються на

споживчому ринку. Такі концептуальні підходи представляли людину винятково як переважно споживаючу істоту. В умовах інтелектуальної економіки постає необхідність застосування новітнього підходу, який би враховував здібності і можливості людини як єдиного фактора продуктивних сил, що здатний творити. Основу цього підходу свого часу заклав А. Сен, у концепції людського розвитку, де людина виступає «агентом змін» [21, с. 11]. Низка інших науковців стверджує, що людину слід розглядати не як один із функціональних елементів виробничих, соціальних, технічних, комерційних тощо систем, а як початок, що ніяк не може бути жорстко вбудованим у ці системи і редукованим до чистої функціональності [18, с. 7]. Формування такого нового підходу через зростання ролі інформації та знань опирається на загальні цінності розуму, гуманізму, справедливості та вимагає по-новому розглядати й суб'єктів економічної системи. Отже, в основі більшості проаналізованих вище теорій суспільного добробуту покладено принцип особистого, власного інтересу і прагнення кожної людини поліпшити саме своє становище. Іншими словами, індивідуальний добробут залежить виключно від успіхів самої людини. Тому ідеальними умовами формування як індивідуального, так і суспільного добробуту є вільна конкуренція і вільне підприємництво на основі приватної власності, а роль держави повинна бути мінімальною.

Нові варіанти узгодження індивідуальних і громадських інтересів запропонувала концепція «держави загального добробуту», в межах якої добробут розглядається не тільки як результат особистих досягнень людини, але і як результат діяльності громадської системи, певної державної політики. [1, с.655; 10, с. 256, 270.; 14, с. 101,388].

Аналізуючи економічні процеси кінця 20-х – початку 30-х рр. ХХ ст. Дж. М. Кейнс представив наукове обґрунтування ролі держави в економічній системі. Зробивши, по суті, наукову революцію, в роботі «Загальна теорія зайнятості, відсотку і грошей» Дж. М. Кейнс показав, що стихійність, нерегульованість заощаджень та інвестицій в умовах *laissez-faire* може призвести до проблем безробіття з усіма соціально-економічними наслідками, що впливають для індивідуального і суспільного добробуту. Розкриваючи неспроможність теоретичних засад доктрини *laissez-faire*, Дж. М. Кейнс доводив, що «регулювання обсягу поточних інвестицій залишати в приватних руках небезпечно»

для добробуту суспільства. Більше того, в умовах циклічності економічного розвитку потрібно володіти «мистецтвом державного управління економічною системою» за допомогою, іноді навіть «жорстких заходів, таких, як перерозподіл доходів або інших засобів, що призводять до підвищення схильності до споживання» [10, с. 256, 270.].

Подальше дослідження змісту, напрямів та обсягів державної політики як необхідного елемента стабільності і зростання добробуту суспільства призвело до формування в економічній науці 50-70-х рр. XX ст. теорії «держави загального добробуту» (Г. Мюрдаль, Дж. Гелбрейт та ін.). На думку авторів цієї концепції, невід'ємною частиною суспільного добробуту є послуги, що субсидуються суспільством незалежно від діяльності стихійних ринкових чинників. Тому діяльність держави має бути спрямованою на підвищення добробуту населення і забезпечення соціальної гармонії, а основною метою державної політики є зростання добробуту якомога більшої кількості індивідів.

Таким чином, розробники теорії та практики формування моделі держави добробуту припускали комплекс інститутів, покликаних здійснювати втручання в соціальне та економічне життя для забезпечення повної зайнятості, високого рівня доходів і стабільних цін, а також програм соціальної допомоги різним верствам населення.

Отже, з одного боку, в науці були спроби побудувати «чисту» економічну теорію добробуту, вільну від будь-яких суджень щодо справедливості розподілу умов і результатів господарської діяльності. З іншого боку, пропонувалося забезпечити добробут

населення через реорганізацію суспільного устрою, побудову справедливого «союзу рівних людей». Нині перспективи розвитку, орієнтовані на людину, почали витісняти перспективи, спрямовані тільки на отримання прибутку. Така переорієнтація ставить перед наукою, зокрема у сфері дослідження споживчого ринку, нові завдання, в основу яких покладено принцип, згідно з яким економіка існує для розвитку людей, а не люди – для розвитку економіки. Даний підхід є альтернативою попереднім концепціям добробуту, суть яких зводилась до того, що матеріальне багатство є найважливішою цінністю, здатною замінити інші цінності [5, с. 58-63].

У сучасній економічній науці продовжуються активні дослідження спрямовані на з'ясування сучасного змісту добробуту і визначення категорії «добробут». Здебільшого зміст цієї категорії розглядають як певний стан задоволення потреб індивідів, суспільства, певний досягнутий рівень корисності, сформований кількістю доступних благ [8, с. 339]. З огляду на висловлювання щодо доступності благ, доцільним є визначення, згідно з яким добробут відображає фінансове забезпечення населення матеріальними і нематеріальними благами [7, с. 303-309.]. На думку О. М. Мельниченка, «...добробут – це необхідний обсяг благ, здатний задовольнити зростаючі потреби» [12, с. 14-21.].

В українській економічній науці добробут також розглядається як сукупність умов життєдіяльності людини (населення), які створюються під час виробництва, розподілу, обміну, споживання, формують ієрархію потреб та визначають їх задоволення [13, с. 6].

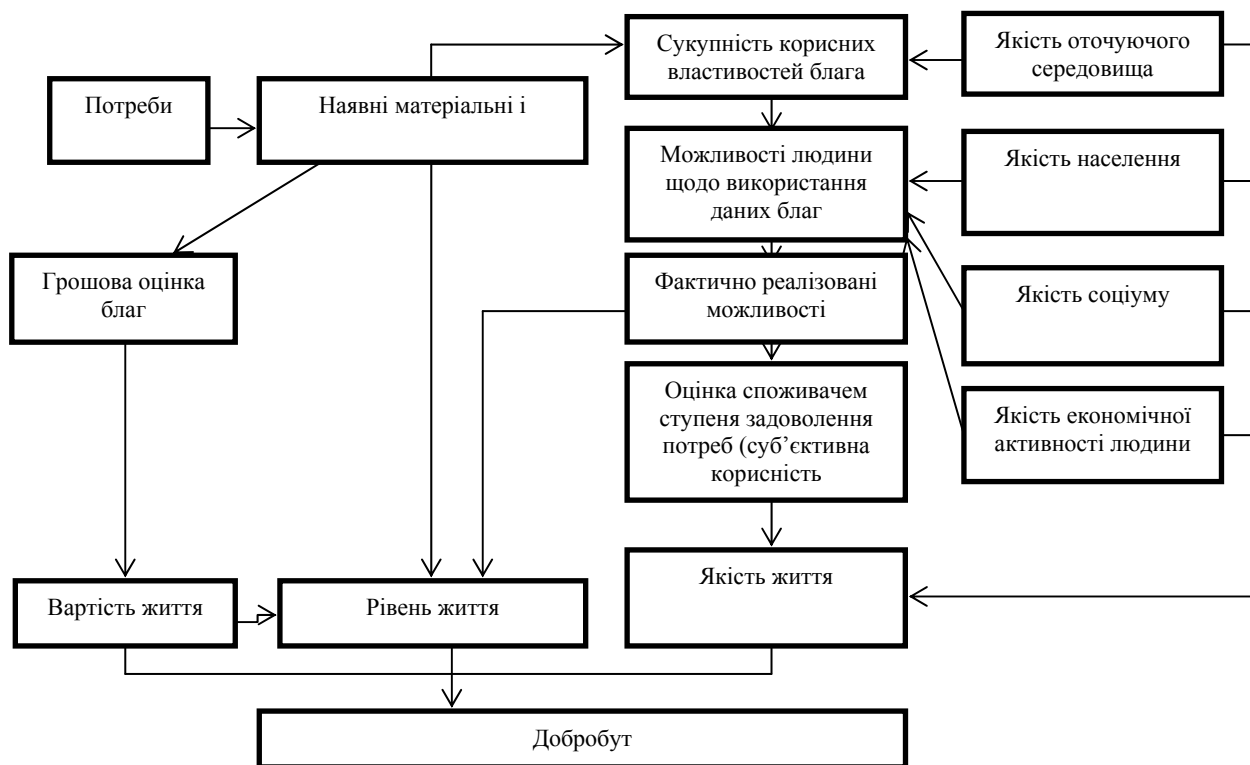

Рис. 2. Взаємозв'язок соціально-економічних категорій, що характеризують умови життєдіяльності людини [узагальнено автором на основі 5, 6, 9, 13, 15, 17.].

Крім того, нині продовжуються жваві дискусії щодо ототожнення понять «добробут» та «рівень життя», «якість життя», «вартість життя» тощо. Багато дослідників розглядають добробут в широкому сенсі як комплексну соціально-економічну категорію, системне утворення, яке інтегрує в собі вищеозначені категорії [5, с. 58-63; 6, с. 67-70; 9; 15; 16]. На нашу думку, кожна з вищеозначених категорій включається в структуру добробуту населення як певний зріз єдиного, але багатогранного і об'ємного суспільного організму, що не виключає самостійної цінності кожної з них. Кожна з цих категорій характеризує певні сторони умов життєдіяльності людини, охоплюючи економічну, соціальну, духовну та екологічну сторони життєдіяльності індивіду відповідно до рівня розвитку його потреб, а підґрунтям яке об'єднує даний понятійно-категоріальний апарат є добробут. Взаємозв'язок наведених категорій добробуту ілюструє рис. 2.

Узагальнюючи висловлені думки, можна сформулювати наше бачення, згідно з яким добробут, на нашу думку, – це складне соціально-економічне явище і постійно відтворювальний процес, який включає також психологічний та поведінковий ефект людини творця та споживача благ, а також характеризує рівень життя населення як міру задоволення потреб, обсягу яких відповідає обсяг вироблених благ.

Добробут населення формується під впливом сукупності чинників, які мають різну природу, характер і ступінь впливу. Ці чинники впливають на виробництво, розподіл, обмін і споживання життєво необхідних благ, визначають стан природного і соціального середовища, в якому задовольняються потреби людини. На нашу думку, можна виділити дві форми організації вищеозначених чинників в єдину систему.

Перша форма – сувора ієрархія, коли умови формування добробуту шикуються примусово, спрямовуються зовнішнім впливом (наприклад, державним) та підпорядковуються суворому диктату системи певних моральних принципів, які вказують, кому, як і чим займатися.

Іншою формою є ринок, або «розширений порядок людського співробітництва». У цьому випадку добробут формується як результат самоорганізованого громадського порядку, який виникає природним шляхом.

Очевидно, ні та, ні інша форми не є ідеальною, адже весь хід історичного розвитку суспільства є пошуком компромісу між ними, спробою знайти найбільш оптимальний варіант є їх поєднання з урахуванням національно-культурних особливостей, а в якості критерію оптимальності взаємодії ринкових і компенсаційних чинників формування добробуту можна розглядати вільний і всебічний розвиток особистості.

За допомогою ринку здійснюється своєчасна координація структури виробництва і структури платоспроможних потреб. Це відбувається тому, що ринок як механізм, на перший погляд, нейтральний до соціальних цінностей, здатний сприяти балансу

інтересів розрізаних економічних суб'єктів і приводити до зростання добробуту суспільства в цілому.

Таким чином, між ефективністю ринкової економіки і добробутом людини існує позитивний взаємозв'язок. Ринок ставить своїм учасникам ціни, орієнтує виробництво на задоволення потреб, так як вони виражаються в попиті, і на кращу комбінацію чинників виробництва. А споживачі швидко змінюють і формують свої переваги, виробляючи поведінку, спрямовану на збільшення індивідуального добробуту. Можна виділити ще один важливий аспект впливу ринку на формування добробуту. Ринкова конкуренція сприяє задоволенню вищих потреб людини, «не дає згаснути особистому прагненню кожного до трудових досягнень» [20, с. 13-14]. Вона не знає жалю до тих, хто погано працює, змушує працювати краще, прагнути підвищувати ефективність власних трудових зусиль, що само собою призводить до зростання продуктивності і суспільної праці. В умовах ринку реалізується самоствердження людини, самостійність і відповідальність за прийняті рішення [11, с. 61]. Ринок дає людям можливість максимально проявити власну ініціативу. При наявності особистої відповідальності в самостійної діяльності, спрямованої на заробіток і дохід, такі люди стають носіями підприємницької ініціативи або ж ініціативи у сфері духовної творчості. В результаті саме ринок найбільш повно сприяє задоволенню потреб людини в підприємстві, творчій економічній активності.

З іншого боку, ринковий механізм формування добробуту може привести до нерівності в розподілі доходів, яка може зрости або згладитися, багаті можуть стати бідними, а бідні – багатими. Але це є справедливим з точки зору ринку. Держава, проводячи соціально-економічну політику, покликана компенсувати подібні ринкові «провали». Державне регулювання умов формування добробуту населення є однією з найважливіших підсистем сучасної змішаної економіки. Якщо ринковий механізм регулювання добробуту є стихійним, то державне регулювання цілеспрямовано формує добробут людини і прямо впливає на різні умови її життєдіяльності.

Висновки. Підбиваючи підсумки необхідно зазначити, що на сучасному етапі економічного розвитку суспільство переходить від прагнення здобувати матеріальні блага з метою задоволення матеріальних потреб до прагнення самовираження, що свідчить про те, що потреби сучасної людини постійно розширюються. Нині спостерігається перехід від необхідності задоволення фізіологічних потреб до естетичних та духовних, що свідчить про зміни в системі цінностей суспільства. Перехід від перманентних до вищих потреб є свідченням трансформації свідомості членів суспільства, що вимагає розробки новітнього підходу до вивчення процесів та явищ, зокрема економічних, адже традиційний науковий підхід не може пояснити закономірностей розвитку інтелектуального суспільства.

Аналіз думок і тверджень науковців, провідних економістів, філософів щодо теорії добробуту показав, що незважаючи на популярність цієї теорії,

вона вимагає удосконалення і подальшого розвитку. Тому на часі необхідність проведення ґрунтовних досліджень, які б дозволили чітко пов'язати між собою соціально-економічні проблеми та цілі, а також показати напрями їх реалізації через конкретні механізми, встановивши чіткі стратегічні орієнтири, окреслити перспективи вирішення цих проблем в умовах глобальних викликів. Особливо це стосується розгляду чинників які впливають на формування добробуту і такої форми їх організації як ринок, зокрема споживчий, що і буде предметом наших подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Блауг М. *Экономическая мысль в ретроспективе*. М.: Дело-ЛТД, 1994. 655 с.
2. Бьюкенен Дж. М. Конституция экономической политики: сочинения. *Нобелевские лауреаты по экономике* / пер. с англ. М., 1997. Т. 1. С. 23-32.
3. Валлерстайн И. Конец знакомого мира: Социология XXI века. Москва: Логос, 2004.
4. Гальчинський А. С. Економічна методологія. Логіка оновлення [курс лекцій]. К.: Адеф-Україна, 2010. 559 с.
5. Глубіш Л. Я. Еволюція наукових поглядів на зміст теорії добробуту та її специфіка на сучасному етапі соціально-економічних відносин. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. 2016. Вип. 6, Ч. 1. С. 58-63.
6. Гукалова І. В. Умови, спосіб, рівень та якість життя населення: співвідношення понять. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка»*. 2006. Вип. 10. С. 67-78.
7. Дразниця С. А. Добробут населення України: проблеми та шляхи їх вирішення. *Університетські наукові записки*. 2013. № 2. С. 303-309.
8. Євтушевська О. В. Особливості сприйняття добробуту у секулярному суспільстві. *Ефективна економіка*. 2015. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4046>
9. Жеребин В. М., Романов А. Н. Уровень жизни населения: основные категории, характеристики и методы оценки. М.: ЮНИТИ, 2002. 592 с.
10. Кейнс Дж. М. *Общая теория занятости, процента и денег*. Петрозаводск: Петроком, 1993.
11. Маршалл, А. *Принципы экономической науки*. Т. 1. М.: Прогресс, 1993.
12. Мельниченко О. А. Генеза поглядів науковців на роль держави в підвищенні рівня добробуту населення. *Теорія та практика державного управління*. 2011. Вип. 2. С. 14-21.
13. Мельник А. Ф. (ред.), Васіна А. Ю., Желюк Т. Л., Попович Т. М. *Національна економіка: [навч. посіб.]*. К.: Знання, 2011. 463 с.
14. Пигу, А. *Экономическая теория благосостояния*. Т. 2. М.: Прогресс, 1985.
15. Пономаренко В. С., Кизим М. О., Узунов Ф. В. *Рівень і якість життя населення України: монографія*. Х.: ІНЖЕК, 2003. 226 с.

16. Сафиуллин А. Р. *Экономика благосостояния. Теория и практика: учебное пособие*. Ульяновск: УлГТУ, 2007. 111 с.
17. Сен А. *Можливість суспільного вибору. Нобелівські лауреати: сайт*. URL: <http://nobel.org.ua/images/laureats/6/1998/sen.pdf>
18. Юдин Б. Г. (ред.). Человеческий потенциал России: интеллектуальное, социальное, культурное измерение. М.: Ин-т человека РАН, 2002. 265 с.
19. Шумпетер Й. А. *История экономического анализа* / пер. с англ. Т. 1. СПб.: Экономическая школа, 2001. 236 с.
20. Эрхард, Л. *Благосостояние для всех* / пер. с нем. М.: Дело, 2001.
21. Sen A. K. Capability and Well-being. In M. Nussbaum, A. K. Sen (Eds.), *Quality of Life*. Oxford: Clarendon Press, 1993. P. 15-27.

References

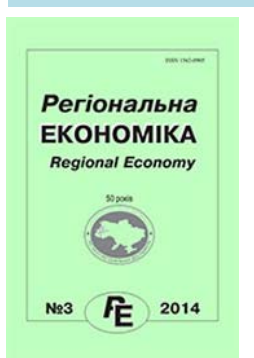
1. Blaug, M. (1994). *Ekonomicheskaya misl v perspective* [Economic thought in retrospect]. Moscow: Delo-LTD. [in Russian].
2. Buchanan, J. M. (1997). *Konstitutsiya ekonomicheskoy politiki: sochineniya* [The Constitution of Economic Policy: Writings]. In *Nobelevskiy laureaty po ekonomike [Nobel laureates in economics]* (Translated from English): Vol. 1 (pp. 23-32). Moscow. [in Russian].
3. Wallerstein, I. *Konets znakomogo mira: Sotsiologiya XXI veka* [The end of the familiar world: Sociology of the XXI century]. Moscow: Logos. [in Russian].
4. Halchynskyy, A. S. (2010). *Ekonomichna metodolohiya. Lohika onovlennya* [Economic methodology. Logic of upgrade] (Course of lectures). Kyiv: Adef-Ukraine. [in Ukrainian].
5. Hlubish, L. Ya. (2016). *Evolutsiya naukovykh pohlyadiv na zmist teorii dobrobutu ta yiyi spetsyfika na suchasnomu etapi sotsial'no-ekonomichnykh vidnosyn* [Evolution of scientific views on the content of the theory of the state of balance and its specificity at the present stage of socio-economic relations]. In *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho universytetu. Seriya: Ekonomika [Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Economics]*: Vol. 6 (1) (pp. 58-63). [in Ukrainian].
6. Hukalova, I. V. (2006). *Umovy, sposib, riven' ta yakist' zhyttya naseleण्या: spivvidnoshennya ponyat'* [Conditions, method, level and quality of life of the population: correlation of concepts]. *Visnyk Dnipropetrovs'koho universytetu imeni Alfreda Nobelya. Seriya: Pedagogika i psykholohiya – Bulletin of Dnipropetrovsk University. Series: Economics*, 10, 67-78. [in Ukrainian].
7. Drazhnytsya, S. A. (2013). *Dobrobut naseleण्या Ukrainy: problemy ta shlyakhy yikh vyrishennya* [The welfare of the population of Ukraine: problems and their solutions]. *Universytets'ki naukovy zapysky – University Scientific Notes*, 2, 303-309. [in Ukrainian].
8. Yevtushevska, O. V. (2015). *Osoblyvosti spryynyattya dobrobutu u sekulyarnomu suspil'stvi* [Peculiarities of the perception of welfare in a secular society]. *Efektivna ekonomika – Effective Economy*, 5. Retrieved from

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

- <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4046>. [in Ukrainian].
9. Zharebin, V. M., & Romanov, A. N. (2002). Uroven' zhizni naseleniya: osnovnyye kategorii, kharakteristiki i metody otsenki [The standard of living of the population: the main categories, characteristics and methods of assessment]. Moscow: UNITI. [in Russian].
10. Keynes, J. M. (1993). Obschaya teoriya zanyatosti, procenta i deneg [The general theory of employment, interest and money]. Petrozavodsk: Petrokom. [in Russian].
11. Marshall, A. (1993). Principy ekonomicheskoy nauki [Principles of economics]. Moscow: Progress. [in Russian].
12. Melnychenko, O. A. (2011). Geneza pohlyadiv naukovtsiv na rol' derzhavy v pidvyshchenni rivnya dobrobutu naselennya [Genesis of the views of scientists on the role of the state in raising the welfare of the population]. In *Teoriya ta praktyka derzhavnoho upravlinnya [Theory and Practice of Public Administration]*: Vol. 2 (pp. 14-21). [in Ukrainian].
13. Melnyk, A. F. (Ed.), Vasina, A. Yu., Zhelyuk, T. L., & Popovych, T. M. (2011). *Natsional'na ekonomika [National economy]* (Manual). Kyiv: Knowledge. [in Ukrainian].
14. Pigu, A. (1985). Ekonomicheskaiya teoriya blagosostoyaniya. [Economic theory of welfare]. Moscow: Progress. [in Russian].
15. Ponomarenko, V. S., Kyzym, M. O., Uzunov, F. V. (2003). Riven' i yakist' zhyttya naselennya Ukrainy [Level and quality of life of the population of Ukraine]. Kharkiv: INZHEK. [in Ukrainian].
16. Safiullin, A. R. (2007). Ekonomika blagosostoyaniya. Teoriya i praktika [Welfare economy. Theory and practice]. Ulyanovsk: UIGTU. [in Russian].
17. Sen, A. (1998). Mozhlyvist' suspil'noho vyboru [The possibility of public choice]. *Nobel laureates: website*. Retrieved from <http://nobel.org.ua/images/laureats/6/1998/sen.pdf> [in Ukrainian].
18. Yudin, B. G. (2002). Chelovecheskiy potentsial Rossii: intellektual'noye, sotsial'noye, kul'turnoye izmereniye [Human potential of Russia: intellectual, social, cultural dimension]. Moscow: Institut cheloveka RAN. [in Russian].
19. Shumpeter, I. A. (2001). *Istoriya ekonomicheskogo analiza [History of economic analysis]*. Vol. 1. SPb: Economic School. [in Russian].
20. Erhard, L. (2001). *Blagosostoyaniye dlya vseh [Welfare for all]* (Translated from German). Moscow: Delo. [in Russian].
21. Sen, A. K. (1993). Capability and Well-being. In M. Nussbaum, A. K. Sen, *Quality of Life*. Oxford: Clarendon Press.

Надійшло 04.06.2018 р.

Науково-практичний журнал «РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА»

Науково-практичний журнал «Регіональна економіка» – це фахове науково-практичне видання, у якому висвітлюються такі теоретичні та прикладні питання: формування і реалізація державної регіональної політики в Україні, проблеми соціально-економічного життя регіонів, їх територіального розвитку, природокористування та екологічної безпеки, соціальної політики, транскордонного співробітництва, розвитку сільських територій, інвестиційно-інноваційної політики, фінансів і банківської справи.

Журнал «Регіональна економіка» включений до Переліку наукових фахових видань України (Наказ МОН України від 7.10.2015 р. №1021).

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази **Index Copernicus**, Польща – з 2012 року.

Сайт журналу: www.re.gov.ua